

A festő, aki megálmodta önmagát

Gyurkovics Hunor szegedi tárlata elé

Gyurkovics Hunort harminc éve ismerem. Szabadkai középiskolás diákként a társaimmal sokat üldögéltünk a Placnak nevezett téren, a városháza előtt, amit már egészen kis koromban szerettem volna jobban megismerni – a fölöttük elbeszéléseikben csak Majomplaccként emlegették, mert, szerintük, oda csak a majmok ülnek ki, úgy, mint az állatkertben, a ketreceikben, a rácsok túlsó oldalán, és onnan szemlélik az embereket. A Majomplaccon rács nem volt, csak korlátok, amelyek elválasztották a sétányokat a fűtől és a virágágyásoktól. Az akkori fiatalság ezeken a korlátokon üldögélt, beszélgetett, ölelkezett, meg, ki tudja már, még milyen bűnös dolgokat nem csinált, ami miatt a komoly felnőttek szemében elítélendő cselekedet volt a Majomplaccon nem hogy üldögélni, hanem akár csak keresztül menni is rajta. Rendes ember elkerülte az ilyen helyeket – tereket. (Szabadka másik, kultikus része az Ócskapiac volt, ahová a hozám hasonló, falusi gyerek mindig is szeretett volna eljutni, mivel ott, a nagyobbak elbeszélései alapján, olasz farmert, igazi Rifflet, Mustangot, meg Levi's-t, és minden más, olyan kincset lehetett venni, amire egy igen-igen ifjú ember vágyódhat: légpuskagolyót, törkést és US Army-s kabátot.) Így aztán, 1979 őszétől, amikortól kezdve két éven át szabadkai diák lettem, időnként megfordultam az Ócskapiacból Bolhapiaccá alakuló piacon, a Placcon, mert már akkor számunkra nem Majomplacc volt, hanem csak a Placc, szóval, a Placcon, ott üldögéltem én is a barátaimmal, amikor csak tehettem: a tanítás után, az autóbusz indulására várva, késődelutánonként és koraesténként, egy-egy mozi- vagy színházi előadás előtt, után, vagy akár néha: helyett. Mert a Placc volt az a hely, ahol mindig volt valaki, ahol mindig lehetett várni, és ahova mindig érkezett valaki, valaki, aki hasonló volt hozzánk: olyan valaki, aki, ha titokban is, ha arról nem is beszélt soha, mi több: talán még önmagának sem fogalmazta meg, de valamiképp ellen állt, szembe szegült mindazzal, amit akkoriban elvártak volna tőlünk, amit talán úgy fogalmazhatnánk meg: nem akart a szocializmus büszke és boldog építője lenni.

Ezen a Placcon talákoztam először Gyurkovics Hunorral. Többször láttam őt átsétálni a téren, hol egyedül, hogy barátjával, Torok Sándorral, a már ak-

kor is fejét enyhén megbillentve tartó, biccenő járású festőművésszel. (Az, hogy ez a barátság mit jelentett, a legjobban a Torokról készült portré bizonyítja, amelyen az akár krisztusi szenvedéseket előrevetítő fejét glória övezi!) Akkor, tizenhat-hét évesen azt gondoltuk, ők, a festők, az igazi művészek, ők azok, akikben még bízhatunk, akik nem adták el magukat, akik nem árulták el a szabadság igaz eszméjét. Gondoltuk ezt, mert az irodalmároknak, íróknak, költőknek rendre csalódnunk kellett: nem egy tál lencséért, hanem hatalmas pénzekért dicsőítették a szocializmusnak becézett kommunizmust, annak, és minden jugoszlávnak dicső atyját, a marsallt, aki akkor már nagybeteg volt, talán fél lába meg sem volt, s nem sokára találkozhatott azokkal a gazemberekkel, akikkel együtt találtak ki, építettek föl és működtettek egy olyan zsarnoki rendszert, amely milliók és milliók halálát okozta. Gyurkovics Hunor, Torok Sándor, Sáfrány Imre, Almási Gábor, meg a horgosi Fujkin István volt számunkra a mérce, a példa, hogyan kell tisztességesen, becsülettel élni. Persze, ők erről akkor nem tudhattak semmit, hiszen mi még szinte gyerekek voltunk, ők meg meglett emberek. Különböző világokban élünk, de ha az embernek van annyi szerencséje, hogy egy bizonyos életkort megél, akkor egy idő után a tőle egy-két korosztállyal idősebbekkel és fiatalabbakkal is kerülhet munka-, és baráti kapcsolatba. Nekem szerencsém volt, mert számomra megadatott, hogy Gyurkovics Hunorral ide s tova egy évtizede együtt dolgozhatom az Aracs szerkesztőbizottságában.

Gyurkovics Hunort több kritikusa a Kárpát-medence vándorának nevezi. Ez a megnevezés nem alaptalan, hiszen a mester 1941 utolsó napján született erre a világra Pécsen, négy éves koráig családjával, a református lelkész édesapjával, édesanyjával és három testvérével Nagypiszanicán éltek, majd a szlavóniai Harasztiba költöztek. Ez a gyermekkor, mint általában a gyermekkorok, meghatározó erővel bírt: a maga csodálatos, ősi világával megteremtette azt az értékrendet, amire Gyurkovics Hunor egész későbbi élete és művészete fölépülhetett. Harasztiban faragott oszlopos, nádfedeles házak előtt, a padon, esténként, vagy ünnepek alkalmával az emberek együtt voltak, beszélgettek, a férfiak iszogattak, az asszonyok kézi-

munkáztak. A paplak udvarában mindenféle jószág szaladgált – a tiszteletes úr az állattartásból befolyó jövedelemből tartotta el családját. A képzett lelkipásztort a szocialista hatalom meg akarta nyerni magának, egyetemi tanári állást kínáltak föl neki, de ő nem mondott le a hivatásáról. Abban az esztendőben mind a négy gyereke megbukott az iskolában... Gyurkovics Hunor, saját bevallása szerint édesapjától a határozott, makacs és céltudatos elkötelezettséget, hivatás- és nemzettudatot, valamint a tudásvágyat kapta örökül, édesanyjától a hitet, a reményt és a szeretetet.

Az általános iskola felsős osztályaiba Vörösmarton járt, az iparművészeti középiskolát Újvidéken fejezte be, majd onnan az iparművészeti akadémiára, Belgrádba került, ahol grafikai szakon tanult és szerzett oklevelet 1969-ben. Tanulmányai befejeztével visszatért Rétfalvára, ahol szabad művészként szeretett volna tevékenykedni. 1971-ben Szabadkán indul művészi pályája, a Létünk c. folyóirat műszaki szerkesztője, és a tanítóképző képzőművész szakos tanára lesz. A későbbiekben, egészen nyugdíjaztatásáig párhuzamosan tanít az óvónőképzőben és a vegyészeti szakközépiskolában is. 1971 óta több mint 300 közös és 150 önálló tárlaton vett részt. Munkásságát mintegy negyven díjjal, elismeréssel, oklevéllel, plakettel jutalmazták. Minden elismerése közül számára a legkedvesebb a Szervátiusz Jenő-díj, melyet 2005-ben a magyar kultúra elkötelezett szolgálatáért kapott.

Gyurkovics Hunor töretlen hittel és erővel járja a Kárpát-haza művésztelepeit. Alapító tagja a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társaságának, a bácskossuthfalvi 9+1 csoportnak, a szabadkai Bucika Gányó művésztelepnek, valamint a hortobágyi és a makói művésztelepeknek. Emellett tagja még, többek között, a batinai, az écskai, a lendvai, az óbecsei, a zentai, az ásothalmi, a balmazújvárosi, a berekfürdői, a bujáki, a hajdúböszörményi, a hortobágyi, a kőszegi, a gyergyószárhegyi, a munkácsi, a Saint Michel-i, a Bessans-i és a salemi művésztelepeknek.

Az 1960-as évektől egy csodálatos néprajzi gyűjteményt hozott létre Harasztiban, Laskón, Szentlászlón, Vörösmarton és Kórógyon. Nemzeti értékeink megmentésén dolgozott Gyurkovics Hunor akkor, amikor gőzerővel indult be az eljugoszlávosítás, az ellenzetietlenítés, hiszen mindenkinek föl kellett volna oldódnia abban a délszláv térségben, minden nemzeti jellegzetességnek meg kellett volna semmisülnie abban a délszláv országban, amelyet 1920-ban tákoláltak össze egy francia palotában. Különösképpen vonatkozott ez a múlt olyan tanúira, mint amilyenek voltak a Délvidék szlavóniai, baranyai, drávaszögi települései, azok lakói és a lakók tárgyi emlékei. Ez a megsemmisülés a kilencvenes évek délszláv háborúiban apokaliptikus méreteket öltött, jól emlékszünk,

milyen rombolást végeztek az arra járó hadak! A néprajzi gyűjteményt is súlyos károsodások érték, nagy kérdés, sikerült-e valamit is helyreállítani belőle?

Gyurkovics Hunor grafikus ípuszának hozzám legközelebb álló darabja az Aracs, a délvidéki magyarság közéleti lapjának Szent István-i ábrázolása. Amellett, hogy a lap egészének képzőművészeti arculatát megalkotta, és alakítja mind a mai napig, olyan markánsan dolgozta ki a lap címét, és mellé a Szent István-i jelképet, hogy az nem csak híven tükrözi a lap szellemiségét, hanem egyedi megjelenítésével azonnal köthető a folyóirathoz. A stilizált rovásírásos cím mellett Szent István arcképe látható. Az arckép nem csak egy portré, hanem annál sokkal több: a fej alakját a tökéletesség jelképe, a kör öleli körbe, de ez a kör ugyanakkor a Nap, a Hold és a Világ, azaz a Föld is, belőlük mintegy kinőve a kettős kereszt. Az arc, a bajusz és a haj valójában két, egymással érintkező fecske, a lélek szentséges madara, amely a lelkeket, lelkeinket viszi csőrében a világok között...

Gyurkovics Hunor művészete szakrális művészet. Nem csupán azért, mert, legkedvesebb képei az *Ártatlanság*, amely a megfeszített Krisztust, és a *Feltámadás*, amely a mennybe szállt Megváltót ábrázolja, a *Veronika kendője*, azaz Jézus arcmása, az úrvacsorát megjelenítő *Utolsó vacsora*, a hajdúsági temetőfejfák, a *Csónakfák*, vagy a mi szent történelmünk *Országalapítója*, és *Honfoglalója*, de a festőművész kedvenc képei között van hazánk, a Délvidék szántóföldjeinek képi megjelenítése is, a *Dűlőutak*. Gyurkovics Hunor művészete nem csak emiatt szakrális művészet, nem elsősorban emiatt, hanem a miatt, mert ő, mint minden nagy művész, őszinte alkotó, önmagát adja műveiben. Az egész lénye, egész emberi mivolta a megtalált Istent, és az Istenben fölfedezett embert tükrözi vissza. Az a szigorú tekintet, amely ott van az 1979-ben készült önarcképen, mára a jóságos bölcsesség derűjévé változott. A szelíd jóság Szelleme nem csak az aracs pusztatemplom tetőtlen csarnokaiban, az ősi falak között lebeg, vagy a romjaiban is fenséges, minden hódítással szembe szegülő, csonkán is ép – mert a tető maga a magasságos ég – emberkéz alkotta építményt lengi be, nem, a szeretet mindent legyőző ereje ott van Gyurkovics Hunor tájképeiben, ott lebeg a vizek fölött, a dombok lankáin, ott van az égen, ott, ahol egymásba ér ég és föld.

Az élet és a művészet Gyurkovics Hunornál egy és oszthatatlan. Mondhatnánk: az élet álom, és az álom az élet. Kisiskolás volt, amikor különleges álmot látott. Erről ő maga így vall a Réti Katalinnal folytatott beszélgetésében (Református Egyházunk, a szabadkai református egyházközösség lapja, XI. évfolyam, 2. szám, 2008. május): „Egy éjszaka igen emlékeztető álmodtam: verőfényes nyári napon, a kollégi-

um udvarán állva, a földön egy gyönyörű szép, díszes karperecet pillantottam meg. Felvettem, és a karmra csavartam. A karperec mérges kígyóvá változott; felemelte fejét, és a kézfejembe mart. Egy, a kezem ügyébe akadt késsel levágtam a kígyót a karmról, amely láncszemekként hullott a porba. A kezemen két vérző pont látszott. Nekiálltam kiszívni a mérget, s amint kiköptem, egy ott termett vászonra egy zöld tónusú képet köptem, illetve festetem; egy újabb megjelent vászonra kék, és egy harmadikra vörös tónusú képet alkottam. Nemrég egy álomfejtő hírében álló hölgynek mondtam el látomásomat, mire az nevetve felkiáltott: »Hiszen te megálmodtad saját életutadat, festői fázisaidat!«.

A verőfényes, nyári nap, maga az élet, amiben Gyurkovics Hunornak addig része volt, a biztos családi háttérnek, a szeretetnek köszönhetően, amely őt és családját övezte. A díszes karperec, amely a földön hever: a művészet, amelyért *le kell hajolni, amit föl kell venni*. Le kell hajolni, meg kell előtte hajolni, mert a művészethez, és minden máshoz, amit az ember élete során elvégezni szeretne, csakis alázattal közelíthetünk. Azzal, hogy a karperecet fölvette, és a karjára csavarta, beteljesítette a végzetét, azaz: föl vállalta a művészetet, ha úgy tetszik: elfogadta a küldetést, amit az Úr neki szánt. A karperec azonban mérges kígyóvá változott, ezzel jelezvén: nem könnyű a teher, amit a művész magára vállal, mi több: életveszélyes is lehet. A kígyó azonban nem csak a bibliai gonosz megtestesítője, hanem ő a vizek, a fák, a föld, a kincsek úrnője és őrzője is. És népmeséinkből ismerjük a kígyót, aki megtanítja a juhászt az állatok nyelvére. A kígyó fölemeli fejét, és a gyermek kézfejébe mar: többé már nincs visszaút, a művészet terheit éppen úgy cipelni kell, mint az összülőknak a tu-

dás fájáról szakított gyümölcs tudás-terhé! De a gyermek nem adja meg magát: nem engedi meg, hogy a művészet irányítsa őt, vagyis, hogy a талант, amit megkapott végzetes legyen számára, nem, ő akarja tudatosan járni a művészet útját, a tehetséget, a tudást ő akarja a jó irányába vezetni, ezért vágja le a kígyót a karjáról. A keresztény mitológiában a Szent Szűz, a mi Boldogasszony Anyánk a kígyót eltapossa, csakhogy a Boldogasszony a női princípium megtestesítője, itt pedig fiúgyermek az, aki cselekszik, ezért ragadja meg a kést, ami a hatalom, a bátorság, az erő, az igazságosság, valamint a férfiasság, a férfierő jelképe. A láncszemekként porba hulló kígyó az ég és a föld közötti kötelék, de a lánc lehet maga a Tejút, az őszöreg Országút, amelyen, ha eljő az idő, nem csak Csaba királyfi dicső harcosai sietnek majd segítségünkre, hanem ezen az Országúton közlekednek a lelkek a felső és az alsó világ között is. Ezen az országúton kell majd a felnövő gyermeknek járnia élet és művészet között, állandó vándorlásban. A kézfejből szivárgó vér maga az élet, amelyet megfertőzött a mérges kígyó mérge. A mérget, a tisztátalanságot a fiúcska azáltal távolítja el, hogy a sebből a kígyómérget kiszívja, ismételten bizonyosságot tesz arról, hogy nem engedi magát irányítani, hanem ő lesz az, aki a beléoltott tehetséget a maga elképzelései szerint „vászonra köpi” – megfesti zöld, kék és vörös színekben. Zöldben a föld, a megújulás, a sarjadó vetés színében, kékben a tiszta ég, a vizek, a tengerek színében, és vörösben, az élet, az életet adó vér színében. De mindig tisztán, őszintén, reformátusi hitben: egyszerűen, és mindig tudván, a gyermekorból immáron csak az emlékezetben megmaradt Kálvin-jelvény feliratát, miszerint SOLI DEO GLORIA!, vagyis EGYEDÜL ISTENÉ A DICSŐSÉG!